

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η προσπάθεια της **Θεραπείας** των νόσων προϋπήρξε κάθε επιστημονικής διαμόρφωσης της διαγνωστικής ή της παθογένειάς τους. Αυτό γίνεται και σήμερα ακόμη προφανές σε ασθενείς που προσέρχονται και θέτουν, πριν από κάθε συζήτηση πάνω στα ενοχλήματά τους, ως πρώτη ερώτηση «τι θεραπεία πρέπει να κάμω». Άλλα και άπειροι ιατροί επιχειρούν ενίστε τη «θεραπεία» πριν από τη διάγνωση, το οποίο είναι επιτρεπτό μόνο για έκτακτες επείγουσες περιπτώσεις ή για ειδικούς λόγους.

Έτσι πράγματι η Θεραπευτική προηγήθηκε της Ιατρικής, ως η *“filia ante matrem”*. Τα πρώτα ιστορικά στοιχεία θεραπευτικών προσπαθειών ανευρίσκονται, ήδη κατά τους προϊστορικούς χρόνους. Ειδικού σχήματος οπές σε διατρηθέντα κρανία υποδηλώνουν την εφαρμογή ανατρήσεων. Βεβαίως, ο θρησκευτικός χαρακτήρας της εποχικής σκέψης οδηγεί στην υπόθεση ότι η ανάτρηση γίνονταν κατά μυστικιστική ή θρησκευτική αιτιολόγηση. Πίεση της κοιλίας επιτόκου διά του ποδός του ιδιορρύθμου αμφιέσων ιατρού (μάγου ή ιερέως;) δημιουργεί την εντύπωση εφαρμογής πρωτόγονης δοκιμασίας Kristeller προς υποβοήθηση του τοκετού. Από άλλα σχήματα εικάζεται η χρήση αφαιμάξεων, μαλάξεων, πρόκλησης εφίδρωσης κ.λπ. Παρόμοια ίχνη περί της **προϊπποκρατικής θεραπευτικής** παρατηρούμε σε αρχαιολογικά ευρήματα της Αιγύπτου, των Ινδίων, της Κίνας και αλλού. Κύριες, όμως, πληροφορίες λαμβάνουμε από τα ευρήματα των ελληνικών περιοχών. Έτσι, η χρησιμοποίηση των ιαματικών πηγών, η χρήση μήκωνος της υπνοφόρου και διαφόρων βοτάνων θεωρούνται από τις πρώτες θεραπευτικές προσπάθειες.

Είναι εν συνεχείᾳ πολύ πιθανόν ότι η προ Χριστού χιλιετία υπήρξε βασική γιά την εξέλιξη της Θεραπευτικής. Η παραδοχή της σημασίας της Ιατρικής εν γένει έφθασε σε σημείο, ώστε οι αρχαίοι Έλληνες «*ωήθησαν αξίαν την τέχνην θεώ προσθείναι*» (**Ιπποκράτους**, Περί Αρχαίας Ιατρικής, 14), ως θεό δε επέλεξαν τον υιό του Απόλλωνος*, τον **Ασκληπιό**. Τα εγκατεσπαρμένα ανά την Ελλάδα **Ασκληπιεία** είχαν θεραπευτική αποστολή, όπου χρησιμοποιούνταν, εκτός της ιαματικής δυνάμης των υδάτων, η καθαριότητα, είδος ψυχοθεραπευτικής αγωγής αλλά και φυσιοθεραπευτικές μέθοδοι και βότανα, ενώ εφαρμόζονταν και χειρουργικές επεμβάσεις. Ο Μελάμπους από την Αργολίδα και ο Χείρων από το Πήλιο αναφέρονται μεταξύ των διασημότερων θεραπευτών της εποχής.

Βεβαίως η καλούμενη προϊπποκρατική περίοδος έχει να παρουσιάσει πολλές ελληνικές «*Σχολές*» και πλείστους όσους ιατρούς–θεραπευτές και συγγραφείς. Αναφέρονται οι ειδικότεροι συγγράφαντες κείμενα περί Θεραπευτικής, Δημόκριτος ο Αβδηρίτης, Ευρυφών ο Κνίδιος και

* Ο Απόλλων είχε επίσης παλαιότερα επικληθεί κατά των λοιμών.

Κτησίας ο Κνίδιος. Περί φαρμάκων έγραφαν οι Φιλιστίων και Δημόκριτος. Περί διαίτης έγραφαν πολλοί, δεδομένου ότι στη μεταβολή της τροφής, ως θεραπευτική μέθοδο, απέδιδαν οι αρχαίοι ιδιαίτερη σημασία. Αναφέρονται οι Φιλιστίων, Φάων, Φιλήτας, Φερεκύδης κ.ά.

Γενικώς πάντως, οι κατά την εποχή αυτή (κυρίως βος π.Χ. αιώνας) κρατούσες απόψεις της καλούμενης **Κνίδιας Σχολής** κατηγόρουν τη Θεραπευτική και την περιόριζαν στην **αντιμετώπιση των συμπτωμάτων**. Αντιθέτως, η **Σχολή της Κω** (5ος-4ος π.Χ. αιώνας) τοποθέτησε τη Θεραπευτική προσπάθεια στην ενίσχυση του ιαματικού έργου της φύσης και την κατηγόρουν **προς το σύνολο της νόσου**.

Το έργο του Ιπποκράτη αναφέρεται κατά σημαντικό ποσοστό στη Θεραπευτική. Η συγγραφή «Περί διαίτης οξέων» ανάγεται κυρίως στη Θεραπευτική. Το μέρος «Περί αέρων, τόπων και υδάτων» περιέχει πολλά στοιχεία Θεραπευτικής και προληπτικής Ιατρικής. Το «Περί των εν τη κεφαλή τρωμάτων», το «Περί αγμάν» και το «Κατ' Ιητρείον» περιέχουν στοιχεία κυρίως χειρουργικής Θεραπευτικής.

Η βασική, όμως, συμβολή του **Ιπποκράτη** στην εξέλιξη της Θεραπευτικής συνίσταται στο ότι εισάγει την **κριτική ανάλυση** των διαφόρων ειδών αγωγής, βάσει αντικειμενικών ευρημάτων και παρατηρήσεων και περιορίζει σημαντικά τη χρησιμοποίηση των άνευ βάσεως θεραπευτικών ενεργειών. Δέχεται ότι η Θεραπευτική χρησιμοποιεί ενίστε εσφαλμένες ενέργειες και προσπαθεί να τις πειριστεί: «Οίδα δε τους ιητρούς τα εναντιώτατα ἡ ως δει ποιέοντας» (Περί διαίτης οξέων, 8). Αναγνωρίζει επίσης, και τούτο ισχύει βεβαίως και σήμερα, ότι «υγίειας μεν γαρ ποιέειν ἀπαντας τους ασθενέοντας αδύνατον» (Προγνωστικόν, I).

Υπερακόντιση της Κώας Σχολής ακολούθησε κατά τον 3ο π.Χ. αιώνα από την κληθείσα **Δογματική Σχολή**, που υποστήριζε την επί «θεωρητικών» στοιχείων βασιζόμενη Θεραπευτική. Κατ' αντίθεση προς αυτήν, η **Εμπειρική Σχολή** του 3ου π.Χ. επίσης αιώνα ενίσχυε τη συμπτωματική Θεραπευτική και συνέβαλε στην ανάπτυξη των γνώσεων περί διαφόρων «φαρμάκων».

Σύνοψη των μέχρι τότε γνώσεων επεχείρησε ο Γαληνός (2ος μ.Χ. αιώνας), του οποίου η επίδραση υπήρξε σημαντική στην εξέλιξη της Θεραπευτικής.

Η βυζαντινή εποχή, εκτός από την ανάπτυξη είδους νοσοκομείων υπό την αιγίδα της εκκλησίας, εμφανίζει ελάχιστες προόδους, ιδίως στον τομέα της χρήσης των φαρμάκων για θεραπευτικούς σκοπούς.

Η εν γένει **μεσαιωνική Θεραπευτική** υπήρξε δογματική και μικρή εμφάνισε εξέλιξη. Στηρίζονταν στο τρίπτυχο της **αφαίμαξης**, των **καθαρτικών** και των **υποκλυσμάτων**, “seignare, purgare, clysterium donnare”, θεραπευτικές ενέργειες, τις οποίες εφάρμοζε αδιακρίτως σε πολλές νόσους. Η χρήση διαφόρων βοτάνων ανήγετο στη σφαίρα του μυστικισμού και της μαγείας μάλλον παρά στη λελογισμένη Θεραπευτική. Εισήχθησαν παρά ταύτα τότε οι **χημικές ουσίες** στη Θεραπευτική (Παράκελσος). Κατά την ίδια εποχή οι **Άραβες** ιατροί ανέπτυσσαν ανάλογη θεραπευτική δραστηριότητα.

Ο Αβικκένας, ο Ζακαρίγια, ο Αβερρόης κ.ά. προώθησαν τη μελέτη φυτικών φαρμάκων.

Ο 19ος αιώνας, από τον Pasteur και μετά, προώθησε τη Θεραπευτική στον τομέα της ενίσχυσης της άμυνας του οργανισμού.

Ο εικοστός αιώνας παρουσίασε ραγδαία εξέλιξη της Θεραπευτικής. Η **«φαρμακευτική Θεραπευτική** διά σειράς μεγάλων ανακαλύψεων ανύψωσε όλη την Ιατρική. Η χρησιμοποίηση των ενώσεων μετάλλων και των **χημειοθεραπευτικών ουσιών** κατά των μικροβιακών λοιμώξεων (Ehrlich 1910, Domagk 1933, Fleming, Florey, 1929-1941) και των **κυτταροτοξικών ουσιών** κατά των νεοπλασιών άλλαξαν την όλη εικόνα της Ιατρικής και προσέδωσαν ιδιάζουσα αίγλη στη Θεραπευτική. Η αγωγή δι' ελλειπόντων παραγόντων έσωσε τους πάσχοντες εκ της άλλοτε «κακοήθους» αναιμίας τού Biermer (Castle, 1929) και αντιμετώπισε επιτυχώς την πλημμελή λειτουργικότητα πολλών ενδοκρινών αδένων (Ινσουλίνη Banting-Best, 1922, οιστρογόνα, ορμόνες φλοιού επινεφριδίων, κ.λπ.) Ειδικότερα, η χρήση των κορτικοστεροειδών απετέλεσε

σταθμό, διότι παρέσχε μέσο επηρεασμού όχι πλέον των εξωγενών νοσογόνων αιτίων, αλλά του ίδιου του τρόπου αντίδρασης του οργανισμού.

Η διάδοση των ενδοφλέβιων εγχύσεων και η ορθολογικότερη **ρύθμιση του ισοζυγίου ύδατος και ηλεκτρολούτων** αποτελούν απόκτημα των τελευταίων δεκαετιών. Συνέβαλαν δε αναμφισβήτητως προς την κατεύθυνση της πολυσχιδούς αλλ' αρτιότερης αντιμετώπισης του θεραπευτικού προβλήματος του νοσούντος ανθρώπου.

Στην ιστορική εξέλιξη της Θεραπευτικής απετέλεσε τέλος επίσης σταθμό η εισαγωγή της ακτινοθεραπευτικής και των απινιδιστών και ηλεκτρικών βιηματοδοτών, ως και των μηχανικών μέσων αγωγής (τεχνητός νεφρός Kolff, 1948 - εξωθωρακική καρδιακή συμπίεση - Kouwenhoven, 1962 - μηχανική υποβοήθηση της κυκλοφορίας, διαστολές στενωμένων αγγείων, διανοίξεις στενωμένων βαλβίδων χωρίς εγχείρηση κ.ά.) κατά την τελευταία πεντηκονταετία. Ο αριθμός των αρρώστων που διασώζονται με τις τελευταίες αυτές μεθόδους δεν είναι μικρός. Διαπιστώθηκε έτσι ότι θεραπεία εσωτερικών νόσων δύναται να επιτευχθεί και με άλλα **μέσα (φυσικά ή μηχανικά)** εκτός από την παροχή χημικών ουσιών και την αλλαγή της δίαιτας, όπως επιχειρούνταν καθ' όλη τη μέχρι του 1900 ιστορική περίοδο της Θεραπευτικής.

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθεί η εξέλιξη των αρχαίων ασκληπιείων και των ασύλων της Βυζαντινής περιόδου προς τα σύγχρονα Νοσοκομεία. Η οργάνωση της παροχής περιθαλψης από ομάδες απόμων διαφόρου ηλικίας -και άρα διαφόρων ίσως ειδικών ικανοτήτων- και διαφόρου ειδικής εκπαίδευσης, περιλαμβανομένων και επιστημόνων άλλων κλάδων εκτός της Ιατρικής, αποτελεί απόκτημα ουσιαστικών των τελευταίων δεκαετιών.

Η ανάπτυξη ειδικών χώρων νοσηλείας **όπως οι μονάδες εντατικής νοσηλείας** (1962), οι αποστειρωμένοι θάλαμοι κ.λπ. και η δυνατότητα συνεχούς παρακολούθησης των επιπτώσεων της αγωγής, κλινικώς και εργαστηριακώς, κατέστη εφικτή, σε μέρος, κατά τα τελευταία **50 έτη**.

Σύγχρονη τάση αποτελεί η επιτάχυνση της διαγνωστικής διερεύνησης και της θεραπευτικής αντιμετώπισης του αρρώστου, η οποία κατέστη δυνατή χάρις στην εφαρμογή νέων μέσων και τεχνικών. Η οργάνωση **ειδικών μονάδων και μονάδων 24-ώρου ετοιμότητας** συμβάλλει προς αυτή την κατεύθυνση.

Η πρόοδος της πρωτογενούς και δευτερογενούς **προοληπτικής αγωγής** κατά διαφόρων νοσημάτων κατά τις τελευταίες δεκαετίες του προηγούμενου αιώνα είχε σημαντική επίπτωση στη νοσηρότητα και θνησιμότητα από αυτά.

Εξελίξεις στον τομέα της **μοριακής βιολογίας και γενετικής** κατά την τελευταία εικοσαετία αρχίζουν να προσφέρουν στην εφαρμογή νέων τύπων αγωγής για πολλές νόσους.

Είναι επομένως αναμφισβήτητο ότι η Θεραπευτική σημείωσε αλματώδεις προόδους κατά τα τελευταία 70 έτη, όσο ίσως ποτέ άλλοτε καθ' όλη την ιστορική της εξέλιξη. Συζητείται από μερικούς αν οι πράγματι επιτευχθείσες πρόοδοι συνετέλεσαν στον διπλασιασμό του χρόνου ζωής του ανθρώπου ή αν αυτό είναι αποτέλεσμα των προόδων της Υγιεινής, της ανόδου του βιοτικού επιπέδου κ.λπ. Η αποδεδειγμένη μείωση της συχνότητας εμφανίσεως ορισμένων νοσημάτων αλλά και της θνητότητας από αυτά, που μετρήθηκε στην τελευταία δεκαετία για τα καρδιαγγειακά, ενισχύουν την παραδοχή της συμβολής της προόδου της Θεραπευτικής.

Αλλά ανεξαρτήτως της αλήθειας ή μη των στατιστικών στοιχείων και της ερμηνείας τους, κάθε ιατρός που ασκεί κατά τις τελευταίες δεκαετίες την ιατρική έχει δει ασθενείς να πεθαίνουν εντός λεπτών, ημερών ή ολίγων μηνών, επειδή δεν υπήρχε αγωγή για το νόσημα, και άλλους πάσχοντες από τα ίδια νοσήματα, λίγα έτη αργότερα, να σώζονται από τη μέθοδο που επινόηθηκε στο μεταξύ και να επιβιώνουν επί σειρά ετών. Είναι επομένως βέβαιο ότι οι **πρόοδοι υπήρξαν χρήσιμοι** και στην προστασία του μεγαλύτερου αγαθού του ανθρώπου, της ζωής του, και εν πολλοίσι στη βελτίωση του τρόπου διαβίωσής του από άποψη υγείας.

ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Η σύγχρονη Θεραπευτική στηρίζεται στις γνώσεις που της πάρεσχε η μέχρι τώρα ανάπτυξη του κλάδου και έχει στη διάθεσή της σήμερα τις σημαντικές εξελίξεις των λοιπών Επιστημών πλην της Ιατρικής. Ως εκ τούτου, έχει φθάσει σε σημείο πρωτοφανές στην ιστορία της, κατά το οποίο οποιαδήποτε νέα πρόοδος δεν γίνεται αποδεκτή καθ' αυτήν, αλλά σε συνάρτηση με τυχόν ανεπιθύμητες δράσεις της και με την οικονομική επιβάρυνση από την εφαρμογή της.

Είναι η πρώτη περίοδος κατά την οποία ο παλαιός στόχος της «το παν διά τον ασθενούντα ἀνθρωπο» τίθεται τόσο συχνά υπό την αίρεση παραγόντων, εκτός από την αγαθή πρόθεση του ιατρού. Ανεξαρτήτως οικονομικού και κοινωνικού συστήματος, **η παροχή των υπηρεσιών της Θεραπευτικής** προς τον άρρωστο έφθασε σε σημείο ώστε να αποτελεί πρόβλημα κοινωνικό. Η ποιότητά της είναι συχνά συνάρτηση του μεγέθους της καταβαλλόμενης προσπάθειας, των ωρών απασχόλησης του ιατρικού προσωπικού και των διαθέσιμων χώρων, μηχανημάτων και λοιπών μέσων.

Γενικώς, οι δαπάνες παροχής θεραπευτικών υπηρεσιών αυξάνονται λόγω μεγαλύτερης ανάγκης πολυαριθμότερου εκπαιδευμένου προσωπικού και συνεχούς ανάγκης προμήθειας νέων μηχανημάτων και ανανέωσης των παλαιών με άλλα νεότερα, τελειότερου τύπου. Αφετέρου, **το θεραπευτικό αποτέλεσμα δεν αυξάνεται σε γραμμική σχέση** με την αύξηση των δαπανών, ως προς τον αριθμό των ίασεων που επιτυγχάνονται, την ποιότητα της βελτιωμένης κατάστασης και την ταχύτητα επίτευξης του στόχου. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις είναι ενδεχόμενο, διά της βελτίωσης της Θεραπευτικής αγωγής, να διατηρούνται πρόσκαιρα στη ζωή αισθενείς που υποφέρουν, ανίκανοι προς εργασία και επομένως επιβαρύνοντες ακόμη περισσότερο προς το αρνητικό την ανωτέρω σχέση.